

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenije in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 6a

ISTRA

Danas ne trebamo očajnika. Potrebna nam je vjera. Potrebna nam je unutrašnja snaga. Onaj narod, koji nepokolebljivo vjeruje u svoju budućnost ne će nikada propasti.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Razstava naše knjige v Sofiji

V času od 18. do 25. junija letošnjega leta je bila razstava jugoslovenske knjige v Sofiji in istočasno razstava bolgarske knjige v Beogradu. Razstava v Sofiji je stala pod okriljem tamosnjega »Bolgarsko-jugoslovenskega društva« in se je vršila v prostorih univerzitetne biblioteke, kjer so že prej bilo razstave ruske, italijanske in nekakšne knjige. Ravnatelj biblioteke gospodu Kirilu Seizovu gro vsa hvala, da se je naša knjiga tako lepo in dostojno lahko prikazala bolgarski javnosti.

Takrat so bilo razstavljene samo leposlovnost knjige, slovenske, hrvatske in srbske. Posebna soba je bila določena za našo beletistično knjigo iz Julijske Krajine.

Otvorilna slovnica je bila v nedeljo, 18. junija ob 11. uri v kraljni slovnici dvorani »sofijske« univerze. Med gostimi slovnice izbrana občinstva smo opazili zastopnika enega generala Panova in g. Grubeva, ministerega pred-učbenik Rjostovova, notranjega ministra Nedeva, vojno ministr generala Daskalova, ministra pravde Filora in jugoslovenskega poslanika Momčila Jurijca. Ta in prostevni ministri Filov sta bila pokrovitelja razstave. Dalje je prisotnovat otvoril »sofijski« metropolit Stefan. Iz Beograda so prihili na razstavo podpredsednik Jugoslovensko-bolgarske lige general Jovanović in tajnik Ljuba Božinovič, pisatelj Niko Barulović, pred učenik našezveze dr. I. M. Cok in vs petolater družji. Pozabili ne smemo g. Boska Veličovića, ki je dejansko uredil razstavo. Ljuba Timo se zastopnik tajnik ligo. V. Burar, urednik »Dzina« dr. Br. Vršion in Bož. Bosko ter dr. L. Cermelj, ki je uredil oddelke »slovenske in hrvatske knjige iz Julijske Krajine«.

Slovnica je otvoril pred-učbenik Bolgarsko-jugoslovenskega društva N. Zaharijev. Kot prvi govornik je nastopil ministri pravde Filov, ki je poudaril važnost in pomen to kulturne prireditve. Njemu je sledil metropolit Stefan, čigar beseda in vsemu za jugoslovensko-bolgarsko prijateljstvo je vse prisotno naravnost vzgala iz njegovih izjavami svo naravnost srkali prepričanje, da južno »slovanstvo« ni samo bolj ali manj »slovan« ideja, temveč prava in čista stvarnost. Pnaka vera je vezala tudi iz govora pisatelja N. Barulovića. Slovnica sta zaključila pred-sednik društva bolgarskih pisateljev D. Nominov in pred-sednik zveze založnikov Hadzije.

Razstava je v vsakem pogledu dosegla svoj namen. O tem je pričal izredno dober obisk, okoli 8000 oseb, kar je tem pomembnejši, ako se upoštevamo neugoden čas, ko so urednice in visoke šole že končale s poukom. Knjige so po svoji znanosti obliki (to zlasti slovenske) in po svoji vsebini vzbujale splošno pozornost.

Razstavo je posetil sam bolgarski car, in sicer docela nenapovedan in v spreminstvu svoja brata kneza Kirila. Ta obisk je bil tem pomembnejši, jer ni kralj obiskal nobene druge knjige razstave, ki se je v zadnjih letih priredila v Sofiji. Zastopnik ljubljanske sekcije Jugoslovensko-bolgarske ligo mu je dan nato poklonil nekakere slovenske knjige nemiške vrednosti ter dve mladinski knjigi za mlado bolgarsko pivcevo.

V zvezi z razstavo je bila čela vrsta drugih kulturnih dejstev. Tako je bila na predvečer razstave v sofijskem gledališču predstava Nušičeve igre »Pokojnik«. V torek, 20. junija pa je bil v dvorani Učiteljske blazjone humoristični večer, na katerem so nekateri uzledni bolgarski pisatelji in gledališki igralci recitali odlomke iz Nušičevih del. V sredo je imel Božidar Borko pod okriljem Slavjanskoga društva v dvorani hotela »Slavjanska« beseda predavanje o sodobni slovenski literaturi. V petek se je vršil ob izredno veliki udeležbi večer posvečen jugoslovenski književnosti. Večer je pritrudilo Društvo bolgarskih književnikov. Na tem večeru je med drugimi poročal tudi dr. Cermelj o naši publicistici pod Italijo. Sobotni večer pa je zopet združil veliko poslušalcev v prostorih Akademije znanosti, kjer sta govorila o Vuku Karadžiću beograjski profesor Veličovič in bolgarski pisatelj G. Konstantinov.

Razstava jugoslovenske knjige in z njo združene kulturne prireditve pomenijo velik korak k kulturnemu zblizivanju svetl južnih Slovanov in so pravi mejnik v razvoju jugoslovensko-bolgarske vzajemnosti. Uspeh je bil v vsakem pogledu dosežen in splošno je bila želja, da bi se razstava prenese še v Plovidiv in v Varso. Sprito pozne poletne sezone pa se je sklenilo, da se vrši jeseni ali pomladi prihodnjega leta zopet razstava, takrat pa tudi naše znanstvene knjige, in sicer v Sofiji, Plovidivu in Varani. Istočasno bi imeli tudi priliko v Jugoslaviji zopet videti bolgarsko knjigo, takrat pa tudi v Zagrebu in Ljubljani.

Ob zaključku razstave je delegacija iz Ljubljane poklonila večje slevio knjiz, ki so jih darovale razne ljubljanske založbe.

OB DVAJSETLETNICI DRUŠTVA »ITALIA REDENTA«

Društvo izdaja milijone lir za vrtce in šole — Z novim zakonom bodo morali vsi naši otroci v vrtce »Italije Redente«

Letos poteče 20 let odkar je bila ustanovljena v naših krajih »Italia Redenta«. V našem listu smo o tem društvu že mnogo pisali in vsak izmed nas ve, kako nalogo si je nadeležo društvu, ki ta obsežna posega v vzgojo naše mladino na Primorskem. Ta društvo kontrolira našega otroka že od rojstva in mu vceplja vse, kar je v zvezi z Italijansko državo in fašizmom. Naslednje številke enoletnega delovanja tega društva nam pokažejo v kakem obsegu in na kakšen način ta ustanova deluje in kako obsežna so njena denarna sredstva, s katerimi razpolaga.

»Piccolo« z dne 30 junija t. l. je prinasel sledeče izčrpano poročilo ob dvajsetletnici omenjenega društva: »Dvajset let je že odkar je bila ustanovljena institucija »Opera nazionale di assistenza all'Italia Redenta«, ki jo je ustanovila l. 1919. vojvodkinja Helena d'Acosta, ki je še vedno njena predsednica.

V začetku je ta institucija prevzela v Julijski Krajini, na Trentinskem in v Južni Tirolski nalogo za zaščito mater in otrok potem pa se je dala na ustanavljanje otroških vrtcev, s česom je se prevzela naloga, ki ji je podelilo ministarstvo za vzgojo, da ustanavlja knjižnice šole v najoddaljenih vaseh in večerne tečaje za odrasle in dežel.

Sedaj je bil dotiskan spisek stroškov in dohodkov za leto 1937, ki ga je potrdil osrednji odbor na seji dne 21. decembra 1938.

Gledali se ne bodo zanimali za detaljne postavke te bilance in imajo radiš glavne ideje in zakrožene številke, ki so dobro vtisnjene v glavo. Te so kakor sledi: Vesega skupaj je »Italia Redenta« vzdrževala leta 1937, okoli 300 otroških vrtcev v katere je pohajalo 15.000 otrok, okoli 500 ustanov za zdravniško pomoč z 200.000 obiski na leto, potem v Južnem Tirolskem nekaj šol za življenje, nekaj okrepčevalnic in poskolskih ustanov z 2.000 učencev. V petih provincah Julijske Krajine je bilo izdanih v ta namen okoli 5 milijone lir na leto, na Južnem Tirolskem milijon in pol, na Trentinskem tisoč enega milijona, a v Zadru 200.000 lir. Vse skupaj znaša torej skoraj 6 milijonov lir.

V petih provincah Julijske Krajine in sicer trišške, videmske, goriske, puljske in reške provincine je bilo 185 otroških vrtcev z 8.500 otroki. Na Južnem Tirolskem je 87 otroških vrtcev s 5.000 otroki, na Trentinskem 16 z 1.000 otroki, v zadrijski provincini 5 s 400 otroki.

Od treh milijonov lir, ki jih je l. 1937, izdala »Italia Redenta« v petih provincah Julijske Krajine, katere pokrajinski urad

polivalno vodien od strani prof. Cornelije Taverna, dva milijona sta bila namenjena otroškim vrtcem, pol milijona za brano v teh otroških vrtcih, 150.000 lir je šlo za dispensarije, za ambulance in posvetovalnice za dojenčke, ostalo pa za darove za »befano« in knjižnice, za riblje olje in druga okrepčilna sredstva za otroke, za sončne kopolje, za nove naprave, sistematike itd.

Sredstva za vse to obsežno delovanje so bila dana »Italiji Redenti« delno z ministarskim podporami in delno s prispevki, ki jih pošiljajo odhori, ki nabirajo denarne prispevke s prireditvami, datjavami, darovi in dohodki prejerljiva zabav.

Sistem vreden posebne omenbe, je prispevanje, ki je zvezano s pravico patronata, s katerim odbor, ki plača 6.000 lir na leto določenemu otroškemu vrtcu, ima pravico prevzeti otroški vrtce v svoje varstvo in mu nadelež svoje ime ali ime kake osebe, ki se jo hoče spomniti. O tem ni nobene točke v pravilniku, ki naj bi to predpisovala, kajti »Italia Redenta« ni upravljala noben statutarnih normah, niti pa je to postala navada, kar je razvidno iz letnih poročil.

Tako na pr. odbor v Padovi izvršuje patronat nad devinskim otroškim vrtcem, ki se zaradi tega imenuje »Asilo Città di Padova« in plačuje letno za njegovo vzdrževanje 6.000 lir, ki jih redno pošilja.

Prav tako je vzoren tudi odbor iz Mantove, ki pošilja 6.000 lir za vzdrževanje otroškega vrtca v neki vasi v Južnem Tirolskem. Odbor iz Torina pošilja 6.000 lir prav tako za otroški vrtce na Juž. Tirolskem in 6.000 lir za dispensarij v Boznu. Tako bi mogli še naprej naštevati.

V Milanu je družina pok. Ettore Rusconija, da bi počastila njegovo ime, podelila kapital, ki znaša danes 138.700 lir in daje 6.000 lir letne rente za vzdrževanje nekoga otroškega vrtca na Južnem Tirolskem, ki nosi zaradi tega njegovo ime. Društvo ali odbor, ki prevzame varstvo nad vrtcem, po navadi pošilja vrtcu tudi darove za »be-

fano«. Med vsemi odbori se je najbolj izkazal odbor iz Milana zaradi svojih mnogovrstnih iniciativ in darežljivosti. Sledijo mu Firence, Napoli in Bologna. Peto mesto na tej lestvici pa zavzema Trst. Trišški odbor je v l. 1937. nabral okoli 14.000 lir med svojimi člani in z darovi, tu je všteti tudi 5.000 lir, ki jih je dala mestna hranilnica (Cassa di Risparmio) s tem denarjem je oskrboval direktno vrtce v Skednju z 12.000 lirami in vrtce v Lonjerju z 6.000 lirami, za »befano« pa je izdal 5.000 lir kot v preteklih letih.

Predsednica odbora grafica Ana Segré Sartorio se osobno zanima vsako leto za »befano« otroškemu vrtcu in Storiak, ki ga ima najraši.

Upravljanje kmečkih šol in večernih tečajev, ki je dobilo društvo od vzgojnega ministarstva, ima posebno ravnateljstvo s sedežem v Trento, ki ga vodi šolski inspektor Luigi Molina, neodvisno od uradov, ki upravljajo vrtce in prehrano. Nadzorstveni urad kmečkih šol in večernih tečajev za Julijsko Krajino je v Gorici, njemu stoji na čelu didaktični ravnatelj, Italia Redenta je v l. 1937. upravljala vsega skupaj 426 kmečkih šol v najmanjših vaseh, kjer ni bilo v preteklosti šole in učitelja in kjer samo en učitelj podučava otroke obeplovo od prvoga do petega razreda. V teh šolah je bilo 12.000 učencev, od katerih je 9.500 zdelalo razred. V teh šolah prejemajo otroci zastoni tud knjige, zvezke, peresa, svinčnike in obtežujejo državni budzet za 3.200.000 lir, ki niso vpisane v stroške »Italije Redente«.

Večernih tečajev za odrasle, ki jih je vodila »Italia Redenta« na račun države je bilo 816 z 18.000 vpisanih in 13.000 oспособljenih za kar je bilo potrebno 830.000 lir, torej nekaj več kakor tisoč lir za vsak tečaj.

Tako znašajo stroški te uprave po naročilu države preko 4.000.000 lir. Letos je »Italia Redenta« prepustila državni instituciji za materinstvo in decu vse higijenično-sanitarne institucije, vštetiš posvetovalnice za dojenčke in otroke v Skednju, Tržiču, Gorici, Idriji, in Klani ter le tako koncentrirala vse svoje delovanje na vzgojo, ki bo že znatno povečano in to na podlagi novega zakona, ki predpisuje obvezno poljanje otroških vrtcev vsem otrokom od 4. do 6. let.

TALIJANSKA PORUKA POLJSKOJ

Brisanje Poljske sa geografske karte

Napetost radi Danzig dolazi do vrhunca. Na jednoj strani nakana da se ovaj slobodni grad priključi Njemačkoj, odnosno da ga Njemačka anektira, a s druge strane spremnost Poljske da svaku promijenu Danzigu kao njezinog životnog prostora smatra uzrokom rata. Dostašli smo u zadnji našim brojevima izjave njemačkih vodećih ličnosti o pravu Danzigu da po narodosnom principu pripadne Njemačkoj. Sada se javnost uzburkala vijestima o formiranju posebnog korpusa u Danzigu od Italija, koja dolaze iz Njemačke, pa da se dan Danzigu proglasi priključenje Njemačkoj; govori se o dolasku Hitlera u Danzig koncem ovog mjeseca i o uzurbarom utvrđivanju granice prema Poljskoj na sjeveru. U Poljskoj su državne velike manifestacije pod lozinkom zaštite poljskog mora i njezinog životnog prostora Danzigu u sadašnjem staniu. Poljska energično naglašava da će priključenje Danzigu Njemačkoj smatrati casus belli (povod rata) i casus foederis (povod saveza) tj. povod da ugovori o uzajamnoj pomoći za slučaj rata stupe na snagu.

Ovakovim stanjem zabrinuta je cijela Evropa, a naročite London i Pariz kao zaštitnice Poljske. Oni su čvrsto odlučili da do kraja ispune svoje obaveze prema Poljskoj u slučaju kakve akcije sa strane Njemačke.

Razumljivo je da je Italija za udovoljenje njemačkih aspiracija. Njezina štampa vidi kritični momenat situacije pa je karakteristično pisanje talijanskog lista »Resto del Carlino« U jednom članku ovih

zadnjih dana ovaj list opominje Poljsku da ne lijeva ulje u vatru, koja može zapaliti cijeli svijet i da prena Njemačkoj zauzme jedno razumno i kompromisno držanje, jer ako Poljska zauzme izazivačko držanje nije isključeno da bude brisana kao nezavisna država s geografske karte Evrope. Zao nam je što moramo kazati ovu istinu, jer fašistička Italija, kaže ovaj list, uvijek je pošivala Poljsku i gojila srdačno prijateljstvo prema poljskom narodu. Mussolini je još onda, kada su plutokratske države zapostavljale Poljsku, nju smatra za veliku silu i cijenio njezinog vođu maršala Pilsudskoga. Bilo bi nam žao, da se zaborave stare prijateljske veze između Italije i Poljske. Zato smo dužni da Poljskoj predložimo svu opasnost, koja dolazi otuda što se ona pogrešno orijentalna i prilivačita britansko-francuske težnje pa prema tome zauzela provokatorsko držanje prema Njemačkoj i osovini Rim-Berlin. Ta tragična pogreška može biti fatalna za Poljsku i zato odgovorni faktori u Varšavi ne bi smjeli gubiti iz vida opasnost, da se zbog neodržive situacije u Danzigu i koridoru žrtvaju životni interesi Poljske i da Poljska branedi francusko-britanske interese ostane prva žrtva eventualnog rata, koji bi zahvalice cijeli svijet i u kolemu bi, uvjereni smo. Biše do nogu poražene velike plutokracije sa svim njihovim nesretnim saveznicima. O tome odgovorni faktori u Varšavi na vrijeme trebaju povesti računa. Jer ne bismo željeli da poradi njihove krakovidnosti nestane Poljske sa geografske karte.

ki smo jih ob tej priliki sklenili z zastopniki bolgarskega naroda. Vtis, ki ga smo odnesli iz sofijske prestolnice, bo vedno živ v naših srečih, nam predstavnikom primorskih Slovancev in Hrvatov pa bo neizbrisno ostal spomin in odmev na besede, ki nam jih je naslovil metropolit Stefan, ko nas je sprejel v več kot enourat avdijenci. — L. Č.

ITALIJANSKA VOJASKA MOĆ V ALBANII

Maršal Badoglio je pred kratkim obiskal Albanijo in ob tej priliki izvršil nadzorstvo Italijanskiš četi, ki so tam ostale, oziroma so bile tja poslane po zasodi Albanije. Ob tej priliki je bilo objavljeno, da bo imela Italija v Albaniji v mladm času stalno 80.000 vojnašva, kar je v primeri z velikostjo te državiče zelo veliko številjo, ki se zlasti ne da primerjati z vojaško močjo Albanije pred in ob njeni zasedi.

Vatikan svim silama nastoji pomiriti Njemačko i Poljsku, naravno na šteto Poljske. U Poljski je sve jači boikot njemačke i talijanske robe, novita itd.

Porast cijena u češko-moravskom protektoratu. Nakon poznatih događaja u mjesecu martu o. g. nastala je upravo panična jagma na svim tržištima produkata u češko-moravskom protektoratu. Na taj način je nastala osjetljiva nestašica svih proizvoda na tim tržištima. Cijene su odjednom počele da skaču za 50 do 100 posto. Ali i kod povprečnih cijena najvažnijih životnih potrepština, sve jače se osjeća nestašica svih proizvoda.

Češki legionari se po večini zbiraju na Poljskem in trdi se, da jih je tamkar že okrog 18.000 in da se im stalno priključuje nove stotine mladih moških, ki skrivaj uhajajo preko meje na Poljsko. Pravijo, da so za te prehode posebno pripravni rovi premoznikov pri Moravski Ostravi. Ti rovi so skrajno zamornat, toda tisti, ki jih pozna, lahko gre na češki strani pod zemljo in pride na poljski strani na plan. Legionarji pa imajo na Poljskem tudi že svoja poveljnika, namreč generala Vladi. Prahla, ki se je meseca marca boril na Rutenskem proti Madžarom.

Jesam li poslao pretplatu?

V TRSTU NAMERAVAJO POSTAVITI SE ENO RADIO POSTAJA

Tržačani so precej nezadovoljni s svojo postajo. Pravijo, da jim je potrebna še ena postaja, da bi ujeli vsaj še en državni radijski program. (Vse oddaje italijanskih radijskih postaj so razdeljene v tri programe, ki jih oddajajo določene postaje). Zaradi položaja Trsta so vezani samo na svojo postajo, medtem ko druga italijanska mesta stojijo v območju več postaj. Tržačani so torej prikražani v tem oziru. Da jim napravijo še eno postajo to ne bilo pravično in umestno, tako zatrjujejo, ker je Trst v primeri z njegovim prebivalstvom prvi to število naročnikov. Poleg tega ima Trst nesrečno pozicijo ker se skoro vse postaje slabše in je v tako imenovanem gluhi območju. Zaradi tega bi bila potrebna še ena lokalna postaja za 1 kw, ki ne bi mnogo stala.

Pripomniti bi morali nekaj k temu tudi mi z naše strani. Medtem ko se vse države vedno bolj »oborožujejo« z velikimi in močnimi postajami je pri nas zelo slabo v tem oziru. Če pogledamo Slovenijo, vidimo, da je kar preplavljena s tujnimi valovi, a Ljubljana je kar mikroskopično majhna napram tujim postajam velikankam. Medtem ko Nemci, Italijani in drugi države vsakega svojega človeka v domovini in izven nje s pomočjo propagande in še posebej z radliem trdnim navedenega na domačo zemljo, se mi v tem oziru ne bi našli mogli pohvaliti. Ali hudo kaj dosegli to da vsaj z radliem trdnim privraženo naše odtrgane dele, našega človeka izven državne meje na domačo zemljo? Ljubljana ima dobro pozicijo a je zelo slaba v primeri s tujimi postajami, da bi izžarevala toliko električne energije in toliko moč slovenske besede, da bi povežala vse Slovence doma a kaj še izven meje. Zato je mogoče potrebno delo tudi na tem področju, da se pravočasno prehitiimo tujce, da rešimo našega človeka izpod vpliva tujih in pošljevvalne propagande.

ZLOČIN IZ KOŠANE DELNO POJASNJEN

Dne 17. junija so našli v potoku pri Suhorju blizu Košane truplo moškega. Pozneje se ugotovilo, da je to Pregarc Josip iz Doline. Njegovo smrt so sedaj popolnoma razjasnili in gre pri tem samo za nesrečo. Pregarc se je usodne noči vračal domov precej pijan in je v temi padel v potok in se tako utopil. Istega dne so odkrili delavci na polju v Košani, ko so kopali, že skoro razpadlo truplo žene. Pozneje se ugotovilo, da je truplo 50-letne Ivane Horvatove, vdove po železnikarju. O njej nismo ničesar vedeli od 23. februarja, ko je odsel iz Košane v Vreme po nezlu. L. 1936 so jo okradli in ji odnesli 3.000 lir. Niso ji pa mogli najti niti 10.000 lir, ki jih je imela pri sebi post. kileto. Z ozrlom na to, je bila največja možnost predvidevanja, da se je moral zgoditi zločin z namenom, da jo okradejo. Šele sedaj so karabinerji in tajni agenti iz Postalne ugotovili, da je bila Horvatova res ubita ali ne zaradi denarja temveč iz maščevanja in to v sled sodelavca, ki si ga je nakopala zaradi nekega delanta. Oblasti o tem molčijo in držijo vsi stvar tajno. Horvatova je bila znana po beraškem izgledu. Čeprav je veljala za bogata, ubiti so jo bač nameravali že mnogo prej.

Zopet dve zadrugi v likvidaciji

Z dekretom vojdo fašizma in načelnika vlade od 11. maja 1939, je bilo kmetski posojilnici v Grozjanu v Istri preklicano pooblastilo za izvrševanje kreditnih poslov in je bilo uvedeno izredno likvidacijsko postopanje. Za likvidacijskega komisarja je bil postavljen neki Guido Borsari, za člana nadzornega odbora pa so bili imenovani Francesco Balestrier, Ezio Calcinia in Francesco Ratissa. S pozejnjo odredbo je bil Ratissa izbran za načelnika nadzorstva.

Z dekretom od 6. junija 1939, je dodelena »naka usoda kmetsko posojilnico v Ljubli in Gorickem. Za komisarja je imenovan neki cav. Raffaello Cirenca, za člana nadzornega odbora pa Cesare Bader, Antonio Sallini in dr. Mario Pallini.

V drugi polovici maja je oddelil Mario Fonda svojo funkcijo kot član nadzorstva kmetske posojilnice v Skalnju pri Trstu. ki je že del časa v likvidaciji. Na njegovo mesto je bil imenovan dr. Gino Palutan.

Cerkvene slavnosti v Gorici

V času od 11. do 18. junija so se vršile v stolni cerkvi v Gorici molitve. Te dni je bila namreč tam izpostavljena slika svetogorske Matere Božje. Pri teh molitvah je imel prifode prejšnji tržaško-koprski škof Alojzij Fogar, kateremu so verniki izkazovali svoje simpatije. Škof Fogar je vernikom tako pri ljubljen, da so mu, kar se običajno sploh ne dogaja, v sami cerkvi proskali. V cerkvi pa so bili stalno tudi politijski »zmetje«, ki so vestno beleževali njegove besede.

ZABRANA UPORABE ŽELJEZA

Trst. — Odredbom Ducaca zabranjeno je od 1. o. m. podizanje železnih ograda, plotov, mejaša kao i ogradišče vanje dvorišta, zemljiša k uca bodlijkavom žicom. Ogradišče mogu biti samo od kamena, cementa ili drva. Prekršaji ove odredbe strogo će se kažnjavati.

INDUSTRIJA SE SELI IZ TRSTA

Poleg »Arsex« se dve tovarni najjavili odselitev - Velika razburjenost Tržačanov

»Piccolo« je prinesel razburljivo vest, da nameravajo prenesti sedež labinske premovalne družbe »Arsax«, ki je sedaj v Trstu, v staro Italijo. List sicer ne pove za enkrat kam. Sedež družbe nameravajo razdeliti in samo nekaj pustiti v Trstu in temu so Tržačani odločno nasproti. List piše, da prisotnost društva v Trstu ni samo v uradih ampak tudi v iniciativah, ki jih je dalo mesto za izkoriščanje premovalnika, še predno se je pričela avtarihična bitka. Vse to ustvarja kompleks vplivov v dobrobit tržaškemu gospodarstvu. Moralno ni prav, da se na ta način slabi tržaška industrija. Teško se je spriznati z tem, piše list, da hočejo družbo prenesti drugam.

Po nekaj dneh je »Piccolo« zopet prinesel članek na vidnem mestu z naslovom »Nepotrebnosti ki jih treba odstraniti«. V katerem se ponovno zgraža nad namerami nekaterih krogov, ki silijo, da se razne industrije izselijo iz mesta v staro Italijo. Slučaj z družbo »Arsax« ni osamljen. Kako je to zelo nevesč Tržačanom, ki so si zadnja leta prizadevale, da nadomestijo izgube v trgovini z industrializacijo mesta si moramo lahko predstavljati. Mai se samo spomnimo njihovih naporov pri vladi in ministrskemu predsedniku sanem za pomoč tržaškemu mestu. List pravi med drugim, da niso to nevesčni glasovi, ki jih spuščajo tisti, ki obkokujejo preteklost in

se radi splašijo ob sedanjem težkem političnem položaju, saj je vendar treba moško priznati, da je položaj Trsta odvisev kakor druga taka mesta od sedanje politične napetosti. Zaradi tega si dovoljujejo, nadaljuje »Piccolo«, vztrajati na nepotrebnosti in škodi nekaterih selitev industrije, ki niso utemeljene ali pa zelo slabo. Problem »Arsax« je bolj upravniškega kakor industrijskega značaja, toda problem na pr. tovarne olja Luzzatti in Istrske družbe cementa, ki naj bi se preselile v Genovo etc. Casale Monferrato, je bolj industrijskega pomena kakor pa upravniškega. Ne razumemo kako Alighera (beneska luka op. ur. Milano, Genova uspevalo v prilivljeni industrije, Trst pa, ki je živo in moderno mesto, ki ima strojne naprave, ne niso manjše od drugih luk in celo v nekem postudu večje, ki je upravniško stvar za eno najproduktivnejših mest Italije, ki ima peča modernost, lahko rečemo v vsakem ogla, mora delovati kot magnet z odbijalno silo. Nekatera industrije so bile pod vplivom židovskega kapitala. Sedaj je ta kapital odšel. Ali je prav, da se jih odsejajo industrije ali pa da se jih transformira, da izgube skupnost in osobnost? Trdno verujemo da ne. Moč Trsta ni samo gospodarska močnost, temveč političen problem, ki mora biti razumljiv samo na fašistični podlagi, tako končuje list.

Velika električna centrala v Dobarju v obratu

Tolmin, julija 1939. — Konec junija je prišla v delovati ena izmed treh turbin velike podzemne električne centrale v Dobarju. Centrala v Plavah bo tudi kmalu zgrajena. Za to prvo centralo so morali napraviti velik jezik, ki sega do jezevnice proge, katero so morali zaščititi z obrambnim zidom, če bi voda izredno narastla. Jezero se sedaj razteza proti sv. Luciji in naprej po širši strugi Soče. Iz vode gelajo sedaj drevesa, ki prihajajo, da je bila struga niža. V predzgodovinski dobi je bilo na sedanjem mestu jezero, ki se je raztezalo do Kobarida in naprej. Voda si je potem napravila prehod pri Sv. Luciji in jezero je takoj izginilo. Jez je napravljen na mestu prehoda in je predzgodovinsko jezero na ta način delno restavrirano. Avtarihična bitka je gospodovala tudi pri tej graditvi, ker se povsod vidi, da so inženirji nadomestili beton in kamen. Ker se je moglo da bi prijavili čimveč zelena. Celo pri samih turbinah so deli iz železobeton. Povsod v notranjosti elektrarne so številni Mussolinijevi napis. Ostali dve turbinam bodo postavili v pogon v začetku julija.

Hrbenico si je zlomil

Trst, julija 1939. — V ladjedelnici sv. Marka se je preteklega tedna zgodila težka nesreča. 32-letni delavec Andraž Novak je padel z 10 metrov visokega ograjda. Pri pradu si je zlomil hrbenico in zadobil težke motranje poškodbe. Rešilna postaja ga takoj odpeljala v bolnišnico na operacijo. Operacija je sicer popolnoma uspeša, toda njegovo stanje je še vedno zelo resno.

Za 13.700 lir 1 leto in 9 mesecev zapora

Trst, julija 1939. — Pred enim letom si je Georgija Bracca izposodilo od Ane Smrekarjeve 13.700 lir. Pregovorila je je pod pretvezo, da bo njen mož napravil dober »kšefe« z usnjem, ki ga bo kupil v Jugoslaviji. Smrekarjeva je se na ta način vdala v dobri veri, da bo tudi sama precej deležna pri dobičku. Toda zelo se je začudila, ko ji je Bracca v solzah prišla povedat čez nekoliko mesecev, da je vse izgubljeno in da je njen mož kupil kokaini mesto usnja in da so mu ga sekvestrirali, kar pa ni bilo res. Zadeva je prišla pred sodišče, ki je Braccovo obsodilo na 1 leto in 9 mesecev zapora.

Izletov v avtobusih ne dovolijo

Trst, julija 1939. — Ze lani za spomladanski veleslem se je iz naših krajev, ki prrijavljajo večje številno ose, za skuzen izletov v Ljubljano. Prvotno nam je bilo za gotovljenje, da bodo oblastva dala skupni list, kot ga dode ob takih prilikah izletniki v drugih pokrajinah. A niti dan, niti letos takega dovoljenja ni bilo mogoče izposlovati, vsak korak je bil brezspesen. Zatrjujejo tudi, da oblastva ne bodo dala skupnega potnega lista niti za udeležbo na kongresu Kristusa Kralja, ki bo v Ljubliani konec julija. Zvedeli smo, da so se letošnjega spomladanskega veleslema udeležili s skupnim potnim listom izletniki s Tolminskega. Goriskega in Idriče, ki so prišli v Ljubljano z rednimi potniškimi vlakni. Tako torej velja prepoved izdajanja

Kaznovane mlekarice

»Piccolo« z dne 30. junija t. j. je prinesel na drugi strani celo vrsto sodnih skilob, ki jih je gorisko sodišče poslalo listu, da jih preloži na račun mlekaric, ki so bile kaznovane z obšutnimi denarnimi kaznimi zaradi slabega mleka. Kaznovane so bile sledeče mlekarice: Ivana Usaj por. Turel iz René z 800 lirami, Makuc Ludvik iz Bukovice s 500, Komel Marija Katarina iz Loke s 500, Humar Franeka s 1000, Spacapan Emilia iz Sempasa s 500 lirami pogojno, Rogelja Helena iz Gorice s 500 in Klanjšček Angela iz Bukavice z 800 lirami. Pri vseh je bil naveden kot vrnok kazni, da so prodajale mleko, ki je imelo premalo masti.

Iz okolice Čepičkega jezera

Naš seljak ne bi se bio veselilo, kada su isušivali jezero, da bi znno što če mo se dogoditi. Naime imanja naših seljaka oko jezera su dosežala do jezera i tokom godina su i sami primitivnim putem isušivali jezero a da nešto rašire svoja imanja. Tako se je dogodilo da su nekoji imali več preko trideset godina imanja približavana sa primitivnim bontifikacijama a niko nije vodio brigu, da bi dotično polje prepisao na svoje ime. Sada po izvršenoj bontifikaciji je bontifikacijsko društvo prodalo raznim veleposjednicima onoliko zemlje koliko je bilo jezera veliko prije mnogo godina te tako prodalo i onu zemlju, koju mo ml već mnogo godina obrađivali. Radi ove krivice su se naše žene prve dane maja dogovorile i zajedno isle pred zleđešće bontifikacijskog društva, da tamo protestiraju i traže svoja prava, ali radi intervencije vlasti morale su tužno i jadno da se vrate svojim kućama.

Iz kmetskega življenja v Istri

Kakor znano, mora vsak kmet izročiti del pridelanega vina državi, da ga predela v alkohol, ki naj služi kot nadomestilo za bencin. To vino pa plačuje jezikmet po izredno nizki ceni, namreč je po 40 centezimov liter. Neki revnejši kmet bi moral tako oddati 72 litra vina. Ker ga ni mogel sam peljati na oddajno mesto, so prišli sami po vino in kmet je prejel ta-le račun. Za 72 litra vina, ki ste jih nam odstopili, vam bi morali plačati 28.30 lire. Vi pa nam dolgujete za prevoz 42 liri. Zato vas pozivamo, da nam z obratno pošto nakazate diferenco 13.20 lire.

DROBIŽ

— Braddock, (USA). — Tu je pred dnevi umrl Frank Volk, star 51 let in rojen v Veliki Bukovici pri liriški Bistrici na Primorskem.

— Chicago. — Valentin Kolaric, star 47 let in doma iz Trsta, se je 15. junija ustrelil v predmestju Lyonsu. Kaj ga je napotilo k temu činu, nam ni znano.

— Dekani. — S češnje je padel 8-letni Teodor Valentić in si zlomil kolo. Ker so stari mislili, da si je roko samo zvil, ga niso takoj oddali v bolnišnico, ampak šele naslednjega dne, ko so bolečine postale neznošne.

— Eveleth (USA). — Pred nekaj dnevi je bil rojak Anton Štibevo povozen od nekega biciklista. Padel je na tlak in si prelubil lohanjo, štiri ure kasneje je na umrl. Star je bil 59 let in doma iz Goricega Logateca. V Ameriki je živel 47 let in tu zapuščal ženo, štiri sinove in dve hčeri.

— Gorica. — Silno neurje je bilo pretekli teden na Gorickem. Ker je padala toča, so posebno vrtinari in sadjarji občutno prizadeti. Trpele so posebno breskve.

— Gorica. — Dosedajni federalni tajnik dr. Mario Macola je bil premeščen v Bozenu (Južna Tirolska). Na njegovo mesto so postavili dra Alua Vanellica, ki je izel do sedaj isto funkcijo v Boznu.

— Koper. — V Trstu so oblasti aretirale 28-letno Justino Babudrovo iz Kopra zaradi namernega oškodavanja in ker se ni hotela leštitimirati. Zaradi zoperstavljanja in obrkojavanja oblasti ji bodo spravili pred sodišče.

— Pala. — Marija Irelia, djevojka od 19 godina crnila je vodu na svojem bunaru na jednoj stančiji kod Štulanu. Valjka se je previse nagajala nad vlicenom bunaru, pa je pala u bunar. Premadla je bunar vrti dobok 64 metra) ipak je djevojka ostala živa jer je pala okomto, a da nije glavom udarila o stilem bunaru. A i voda je u bunaru duboka 6 metara tečo da nije glavom udarila o dno. Na očajno zapanovanje doslo je jedan susjed, koji ju je izvadio iz bunaru.

— Pala. — Talijano koje noćne jačaja, da su se u Buret vratili iz Srpskeke tri legionara: Anton Vivoda, Mario Corva i Mišo Drašević. Neće su se bccrit i posljednji za slobodu i jamicke zemlje, na pobudu fašističkih ideala, za oslobođenje opece civilizacije od beštiječke opasnosti.

— Pala. — V bolnišnici je umrl 81-letni Viktor Škof iz Lindurja, ki je bil bicirpu s svojo zaradično nevarno ranen v trebuh na razniški postaji.

— Pala. — Poljski prečki odredio je granice oko Pale. Upotaj kojih usko ac snuje prodavati mleko osim centralne mlekarice. Naši seljaci moraju predavati mljeko samo centrali, a ne pojedincima.

— Sv. Križ. — Ker se je pokvarilo kolo, je 15-letna Angela Sedmakova iz Sv. Križa padla na cesti pri Nabrezju in si zlomila nogo na več mestih. Zdraviti se bo morala 6-8 tednov.

— Trst. — Umrl so: Marušić Viktor 58. Bačar od. Ječić Antonija 82, Zajc Anton 63. Vrabec Mihnel 52. Legiša Ivan 65. Desemberuš vd. Zelen Jospina 74. Kučić por. Maron Marije 65.

— Trst. — Na trgovski visoki šoli so med drugimi doktorirali: Lovišček Ernest, Skominja Alonzo, Saszloczky Ladislav, Zaje Jurij.

— Trst. — Nprostovoljno kopeli je napravil 15-letni Gombač Jordan. Ko je hodil ob obrežju, ga je sunek burle pahnil v morje. Rešili so ga mimoidoči.

— Trst. — Fašističke organizacije so napravile gospodinski natečaj, ki se je končal s petimi. Za petje v zboru so dobile peto nagrado Dornberzancne. Zene in dekleta s Krasa in okolice Trsta so prišle na ta tečaj v slikovitih narodnih nošah.

— Trst. — Državna cestna ustanova (AASS) bo podržavila nadaljnih 2.000 km cest v državi od tega odpade 26 km na tržaško, 95 km na puljsko, 20 km na gorisko in 25 km na videmsko provinco.

— Trst. — Ko je bila odsotna, so tatovi odnesli Angelj Kluder por. De Rigo 7000 lir in nekaj zlatnine, ki jih je imela skrite med perilom.

— Trst. — U ovdasnjoi bolnici umro je Petar Grabar iz Roča. Pokojni Piero je jednog dana pod večer išao iz Roča svom bratu Grgu u Krkuš. Kako je po danu padala kiša, put je bio sklizav. Na jednom uskom mjestu poskliznuo mu noga i on se ustrojalo u pncor. Na dnu ponora udario je u veliki kamen i teško se ranio. Na zapanovanje došli su seljaci iz Krkuša i nakon napora od nekoliko sati izvadili ga okno počeo iz ponora. Autom Guardie mediche iz Trsta prevezan je u bolnicu u Trst ali je u bolnici podlegao ranama. Imao je 68 godina. Bio je dobar i blag, pa se njegova smrt doimila svih naših ljudi na Roštini.

MANJINSKI PROBLEMI

GRADIŠĆANSKI HRVATI

»Hrvatske novine«, glasilo gradišćanskih Hrvata u svom broju od 17. lipnja donose:

Postoji jedno pravo i princip... U Novom Svetu su nam od 1. o. m. postavili čuvarnicu za diću. Jako dobro bi mogla doći našim malim nek jednu kvadratu ima; dvi onde postavine gospođice ne znaju niti riječi hrvatski. Dića ne razumu gospođice, a ove ne razumu diću. Neki ubogi starci, si su veselili, kada su čuli za čuvarnicu, sada ne mogu spravit tano diću, ka im viču i kriču: Majka, majka, i tano ne greu... Pak i tano vsemu bi morali i plaćati za to taledan za vsako diće neku svotu, a pak i od općine dobivaju čuvarnicu plaću — a to su hrvatski teško zasluženi građi. Pitamo: Ča se ne bi bile mogle našti čuvarnice Hrvatice, i ako se jur postavljaju za hrvatsku diću i u hrvatskoj općini? Osvidenih sino, da bi to uz debru volju bio moguće.

Postoji princip da dien jednoga naroda moru dobro i smudu odgođati samo odgovitli, ki pripadaju istomu narodu. To u prvom redu i nek naimaje znamenite liko, da nek oni odgovitli, ki su sposobni s dićom govoriti u materijalnom jeziku diće. Va znaćada nam Hrvatima to nij jednako važno kot je i drugim narodom?

POČLOŽAJ KULTURNIH DRUŠTAVA

Benzgrad, ki miesočnik »Ravnopravnost« u svom novčadelkom broju izvija:

Prema naučnim obavještenjima iz Celovca, slovenačka kulturna udruga u Koruški ne treba da budu začlenjena u zvanitnim nacionalnim socijalističkim središnim organizacijama. Komesar za austrijska udruga odobrio je da su slovenačka društva »slobodna«. Ova stoboda vazi samo u izvesne uslove, i to: da udruga u svoja pravila zavode aritki paragraf i da prihvata mećlo »firerstva«. Što znači: pretstaviti društva se ne biraju, već intenuiti. Slovenčki kulturni savez (Slovenska prosvetna zveza), u kome su začlenjena slovenačka kulturna društva mora da plati komesaru za društva 1.000 maraka (14.500 Din) za administrativne troškove.

Time je formalna strana pitanja onstanka slovenačkih kulturnih udruga zadovoljavajućie riješena, ali ostaju još i dalje praktične smetnje delovanja slovenačkih udruga. Ma da ona nisu podčinjena lokalnim predstavnicima nacionalsocijalističkih organizacija, za njihove priredbe potreban je ipak pristanak čak četirih nadstava: predstavničkih nacionalsocijalističke stranke, predsjednika općine, policijskih vlasti i sreskog načelnika.

„INDUSTRIJSKI TRST“

Tako se glasit naslov knjige, katero prvi izvod so sastupnik Industraljov sredi naša predložiti Italijancem načelniku vlade. V knjizi je omejenih 990 podataka, ki zapoljuju celotno oko 13.000 delavce. Knjiga ima namen, da poblije poročila raznih inozemskih časnikarjev in publicistov. Prav zaradi tege polemičnega značaja knjige je treba vsakakor njene podatke kritično preostati.

Naj sledijo tu poluaradni podatki za važnija podjetja.

Združeno ladjarske ladjedelnice (Carrara Bonilli dell' Adriatico) so od prevarila do konca leta 1938, toroj v dvajsetih letih zgradile trgovinski ladji za 1.077.025 brutto ton, vojnih ladji pa za 216.950 ton. Za tuje porplovne družbe so zgradile ladje za 311.345 ton, za tuje vojne mornarice pa ladje za 18.890 ton. Ukupno so te ladjedelnice zgradile 173 trgovinskih in 101 vojne ladje. Strojna tovarna pri Sr. Andreju v Trstju je v tem času izdelala 172 ladjarska stroja za celotno 2.117.370 konjskih sil.

Plavži pod Skednjem, ki so bili nekad last Kranjske industrijske družbe na Jesenicah, a spadajo sedaj v koncern Iive, proizvajajo dnevno povprečno po 330 ton gredla, enako količino koksisa in 80 ton jekla. Celotno zaposlovanje 1740 oseb.

Nova rafinerija mineralnega olja pod Skednjem »Aquila«, ki proizvaja bencol, petrol, olje za mačo, bitume, parafin i benzin, ima okoli 900 nastelencev in proizlura dnevno okoli 1000 ton raznih delavtor. Rafinerija olja Gaslini, ki ima 500 uslužbencev, obdeluje dnevno okoli 5000 centar ranih oljnih semen ter proizlora okoli 2000 centov jedelnega olja in od 5000 do 6000 centov krmila za žirino.

Drugo podobno podjetje »Standard« za posluje 460 delavcev in proizlora letno 100.000 ton. Trećeje podjetje s sedežem v Trziću ima 300 uslužbencev ter je leta 1938 proizluralo 90.000 centov olja, 160.000 centov krmila in 80.000 centov tolsč za izdelovanje mila.

Tovarna sode »Solvey« v Trziću s 620 nastavljencei, proizlora letno 55.000 ton sode in 20.000 ton jednega natrija.

Pivovarna Dreher v Trstju zaposluje 450 oseb in proizlura letno od 150 do 150 tisoć hektolitrov pivca in od 50 do 80 tisoć centov jedu.

»Judificio Trieste« ima 470 delavcev in proizlora dnevno 12.000 kg preje. Vrvavica G. Angeli proizlora dnevno 2500 kg preje in vrvi.

Tovarna testenin »Pastificio Trieste« s 350 uslužbencei proizlura dnevno 300 centov testenin in 15 centov preprečena.

Ostala podjetja so manjšega pomena in obsega. — P. P.

PREGLED ZUNANJE POLITIKE

ITALIJA IN BALKAN

ZAHTEVE PO PRVENSTVU NA BALKANSKEM POLUOTOKU

Odkar je Italija zavzela Albanijo, se je skoro vsa njena politika usmerila na Balkan. Zadnje vesti iz Albanije potrjuje to mnenje, ker bo Italija iz Albanije v najkrajšem času napravila velik center politične i tuđi gospodarske propagande za vs Balkan. V tem sklopu nove italijanske politike, je od največje važnosti držanje Bolgarije, ki je že od nekada bila pod precejšnim vplivom Italije. Italijanski listi podčrtavajo važnost obiska bolgarskega min. predsednika, ki ga bo napravil v Rimu in Berlinu, in poudarjajo važnost Bolgarije pri merjenju sil na Balkanu. Bolgarija sicer se vedno omahuje med obena evropskima blokoma: in si zato italijanska diplomacija mnogo prizadeva, da bi jo pridobila za osovino Rima—Berlin. Zelo značilen članek je prinesel te dni list »Il Telegrafo« iz Livorna, ki je glasilo ministra Clana. Ta list piše, da je Italija po zasebni Albanije postala ne samo Balkanska država, marveč med vsemi balkanskimi državami najmočnejša. Kot takšna želi imeti na Balkanu tuđi mnogo več vpliva, kakor na pr. Anglija in Francija. Italiji pripada spolni vodilno mesto na Balkanu. — Bolgarija naj to uposteva in naj se nikar ne spušča na pot, ki bi za njo znala postati usodna. Bolgarija naj ne pozabi, da so njene težnje po popravni njenih meja, ki jih je dobila od versajlskih državnikov, našle popolno razumevanje pri Italiji, ki jih bo podpirala. Tuđi sicer je opazil veliko razlikanost v medsebojnih odnosih med Ita-

lijom i Bolgarijom. Časnikarji obiskujejo drug drugega domovine, gospodarski krogi se pogajajo za novo trgovinsko pogodbo, izobraženci pripravljajo pogodbo o kulturnem sodelovanju ki bo italijanske univerze odprlo bolgarskim visokošolcem v izredno lahkih okoliščinah.

V političnih krogih v Rimu pa ne privrkivajo mnenja, da je stališče Bolgarije popolnoma odvisno od stališča Jugoslavije, kajti med Bolgarijom i Jugoslavijom vladajo tako dobri odnosi, da se bo bolgarska vlada razvalna po zunanji politiki svoje jugoslavanske sosedo. — Tuđi Italija je pričela s teorijom o živiljenem prostoru. Zvani časniki Ansaldo je v nemški reviji »Europäische Revue« ki izhaja v Berlinu, obrazložil, kaj vse spada v italijanski živiljen prostori. »Italijanski interesi so koncentrirani posebno v krajih, ki odgovarjajo obalski liniji, ki gre od severnega Jadrana pa do Dardanelov. To je, kar smatrala Italija za svoj živiljeni prostori. All to ne pomeni, da Italija hote okupirati te zemlje. Ona bo samo poskušala politični kolkor se bo dalo vsako misel o nestratiji tujih sil v te kraje. Tako na pr. Italija si ne pripuščaje ionskih in egejskih otokov, toda nikakor ne more dopustiti, da bi erške luke služile britanski vojni mornarici, kakor je bilo to za časa sankcij. — Samo pod tem pogledom bo Italija sigurna, da po njena hegemonija priznana v Sredozemskem morju.

VIJESTI IZ ITALIJE

ITALIJANSKI SE VRAČAJU IZ TUJNIH DRŽAV

Trst, julija 1939. — Od letošnjega februaria, ko je italijanska vlada sklenila, da privabi domov čim več italijanskih izselencev, se je po uradnih podatkih vrnilo domov iz tujne okrog 11.000 družin. Merodajni krogi računajo na tej podlagi in so prepričani, da se bo do konca tega leta vrnilo domov okoli 100.000 izselencev. Poseben odbor, ki je bil v tu namen dolocen, dela z vsi vstranostjo za vrnitev izselencev, zlasti iz tako zvane cone »A«, to je iz držav, ki mejijo neposredno na Italijo. Kamenje pa namerava ta odbor svojo intenzivnost razegnjati tuđi na ostale države, kjer se nahaja večie številu italijanskih izselencev. Vlada nagradit vsakega družniškega očeta ob prihodu iz inozemstva z zneskom 1.000 lir, poleg tega dobi za čeno nadaljnjih 500 lir ter za vsakega otroka, ki se vrača z njim, 250 lir in ravno toliko za eventualne druge člano v družini. Najvešči del izselencev, ki se vračajo domov, namerava Italijanska vlada kolonizirati v Albaniji okrog Tirane in v Abesiniji okrog Hararja.

Aretirani Angleži

Gorica, julija 1939. — Dne 22. junija je obmejna milica ustavila avtomobil s petimi Angleži, ki so prišli iz Jugoslavije in prešli mejo pri Vršcu, v dolini Zadnice, Tajavilli so, da so zgrešili cesto. Miličniki so jih odvedli v Gorico na zaslišanje. Tu so ugotovili, da so res zgrešili cesto ter so jih po enem tednu zapore izpustili.

SMRтна KAZEN ZA VALUTNE PRESTOPKE V ITALIJI

Kakor poročajo Italijanski listi, se pravkar pripravljajo novi zakon, po katerem se bodo odsej prestopki proti valutarnim predpisom sodili pred posebnim fašističnim tribunalom. Za hušje prestopke je predvidena smrtna kazen.

ZAVLEJO SO POSTALE »AQUILINA«

Italijanski uradni list »Gazzetta Ufficiale« je že dni prinesel sledeči kr. deket: »Občina Milje je pooblašena, da spremeni ime kraja žavile v Aquilino. Občina Fogliano pri Trziću je pooblašena, da spremeni ime v »Fogliano Redipuglia«.

BISERNA POROKA

V Matenji vasi pri Prestranku, sta objavila biserno poroko Jože in Marija Ziko, po domače Škavca. Gamljivo je bilo videč, kako sta klečala v krogu številnih sinov in vnukov pred istim oltarom, kjer sta si pred 60 leti objavila zvestobo. Mater Škavca cenil in spoštuje vsa okolica zaradi njene dobrotljivosti. Ona sta še izredno čvrsta in zdrava. Jubilarinoma iskreno čestitamo in želimo, da bi jima leta potekala v miru in veselju, kar po vsi pravici zaslužita.

Fašistična stranka v Albaniji

Svoječasno je Mussolini izjavil, da fašizem ni eksportni predmet. Očitno je to mnenje v zadnjem času izpremenil. Kajti po zasebni Albanije je bila ena prvih nam. okupatorjev, da so tam razpustili vse prejšnje stranke in ustanovili po zgledu Italije edino fašistično stranko, ki si je za delo ime »Partija fašiste shiptarite«. Ta stranka izdaja svoj list »Fashizmi«, ki je edini dnevnik v Albaniji. Prinaša članke deloma v albanščini, deloma v italijanski. Sedaj ima v Tirani, duša tega lista pa je

Rafinerija mineralnega olja »Aquila«

Pred tremi leti se je z veliko slovensnostjo otvorila nova rafinerija mineralnega olja pod Skednjem v Trstju in si izdela ime »Aquila«. Po pisanju fašističnega tiska je izgledalo, kakor da je to višek italijanske avtarkije. Ko pa je pričela gonja proti Židom, se je na enkrat izkazalo, da so glavni gospodjarji Židje in prvotni delokrog novega podjetja se je po prislitem umiku Židov dokaj omejil. Vse je kazalo, da je odedaj dalje podjetje popolnoma Italijansko. Pa se je zadnje dni junija vršil pred tribunalom v Milanu proces, ki nam je razkril, da ima samo nemško društvo »Süddeutscher Zuckere« 53.125 delnic v vrednosti več milijonov lir. Te delnice namreč zahteva od omejenega družbe očet. Von Janotta na podlagi pravilno podpisane prodajne pogodbe. Družba pa se sedaj brani izročiti te papirje, češ da je tak prenos v nasprotju sedanjnimi deviznimi prepisi v Nemčiji. Zato bodo te delnice še dalje ostale v posesti nemške družbe.

»PICCOLO« NABIRA OGLASE ZA ALBANSKI DNEVNIK

Te dni je tržaški »Piccolo« prinesel na zadnji strani oglas, ki ga je dala Italijanska publična družba »Unione pubblicita italiana«, s katerim opozarja vse gospodarske kroge na uspešno oglaševanje v edinem albansem dnevniku »Fashizmie«, ki je glasilo fašistične stranke. Iz slike glave tega albansega lista je razvidno, da je v listu uveljavljena tuđi Italijanska in da je v Tirani že polno ulic z italijanskimi imeni.

ITALIJANSKA VLADA JE OMEJILA IZNOV DEVIZ PO ITAL. DRŽAVLJANIH V TUJINO

Trst, junija 1939. — Italijanska vlada je v zadnjem času zelo skrbila iznos deviz po privatnikih v tujino. Vsak potnik sme nesti čez mejo deviz le za znesek 1.000 lir. To omejitve so oprosilene te on osebe, ki potujejo po trgovskih opravkih v Nemčijo, Jugoslavijo, Španijo, Švico in Madžarsko. Do sedaj je smel vsak italijanski državljan, ki je ostal v inozemstvu več ko 10 dni, vzeti s seboj deviz za 4.000 lir.

Drugi ukrep italijanske vlade, ki ima namen oiačati dotok deviz, je dvig kurza za zamenjavu tujih valut, transferiranih iz inozemstva. Italijanska vlada je prepričana, da bo ta ukrep zlasti med Italijani, ki se vračajo iz inozemstva domov, dosegel velik uspeh. Svoje prihranke bodo prinesli s seboj in jih zamenjali šele v Italiji. Prepričani je tuđi, da bodo tako izselenci več svojih prihrankov pošiljali svoicem domov zlasti, ker te vrste denarne pošiljke čim dalje bolj padajo; bodisi po številu, bodisi po vsotah.

† KATICA KLUNIĆ

Našega zemljaka g. dr. Matijana Klunića, suca Okružnog suda u Osijeku, zadescila je teška obiteljska nesreća. Dne 30. lipnja 1939. u 9.30 sati prije podne preminula je nakon duge i teške srsne bolesti u 41. godini života primivši sv. Otačastva umirućih njegova dobra i nezaboravna supruga Katica Klunić rođ. Fištes. Pogreb je obavljen dne 1. srpnja t. g. u 4 sata popodne sa mrtvačnice gornjogradskog groblja uz prisustvo mnogobrojnih prijatelja i znanaca. Prisustvovali su pogrebu također svi suci Okružnog suda i sreskog suda, te državni tuđoci, na čelu sa svojim šefovima, kao i ostalo sudsko osoblje. Osim toga su pogrebu u velikom broju prisustvovali i članovi društva »Istre« u Osijeku, pošto je g. dr. Klunić predsjednik društva.

Smrtni ostaci poslije blagoslova na gornjogradskom groblju prevezeni su u Sorbe gdje su dne 2. srpnja u 3 sata popodne sahranjeni u obiteljsku grobnicu na vječni počinak.

Pokojnicu oplakuju: suprug dr. Martin Klunić, sin Mirko, djak 6. realne gimnazije, roditelji Gjuro Fištes i Marija Fištes rođ. Jerković, te brata Gjuro i Ljudevit Fištes i ostala rodbina, kojima izražavamo iskreno sauešće.

Po dologetrajni bolesti je 23. junija v Ljubljani preminil Koren Peter, polic. stražnik v pokolu, rojen 28. junija 1899. v Steverjanu pri Gorici. Za prezgodaj umrli rojakom žaluje vdova Milka.

V trenutni duševni zmedenosti se je vrgel skozi okno i nadstroplja v splošni bolnici v Ljubljani naš rojak Prezel Anton, ki je na poškodbah dobljenih pri padcu, umrl 21. junija. Pokojni je bil po pokluče krojaški mojster. Rojen je bil 29. maja 1898. v Podbrdu na Tolmuncem ter se je tako po zasebni naših krajev unakodil v Ljubljano, kjer je v Vošnjakovi ulici odprl krojaško delavnico. Zapušča žalujočo ženo Milko.

PRIZNANJE NASIM PISATELJEM IN PESNIKOM

Banska uprava v Ljubljani nagradit vsako leto no nekaj slovenskih pisateljev, ki so v istem letu izdali najboljša dela. Lani je bil med tremi najgrajnimi pisatelji naš rojak, pesnik Al. Gradnik, letos se je to številu dodvignu na štiri.

Nalašč za to dolocena komisija, ki se sastavlja najvidnejši predstavniki slovenske književnosti: esijst Jož Vidmar, književnik Fran Albrecht, prof. Fran Kolbar, prof. Jakob Solar in kot predsednik načelnik prosvetnega oddelka dr. Lovro Šušnik, je letos nagradila s prvo nagrado Pavla Sedmaka za knjigo »Kaplan Martin Cermac« z zneskom Din 7.500.—, drugo nagrado v znesku Din 3.500.— je dobil dr. Igo Gruden za lepo zbirko pesmi »Dvanajsta oja«. Obe knjigi je izdala Slovenska Matica v Ljubljani. Zadnji dve nagradi, vsako po 2.000.— dinarjev, je komisija dolocila našima rojakoma dr. Vi. Bartolu za roman »Alamute«, ki je izšel pri Modru pitci in dr. Ivu Sorliju za »Večne vezi«.

Te nagrade so priznanje z najkompetentnejšega mesta o vrednosti teh del in s tem priznanjem so izvržene tuđi razne negativne kritike nekaterih najgrajnih del, zlasti, ker se je natečaja udeležilo 15 avtorjev s 17 deli. Nagrajenih je bilo šest, od teh so štiri naši rojaki, in en izmed del »Kaplan Martin Cermac«, ki je zajeto iz življenja najzapadnejšega dela slovenskega naroda: Beneških Slovencev.

Se eno delstvo so potrdilo te nagrade: naša ožja domovina ni je prispevala znatno del k slovenski književnosti, marveč še vedno prispeva časten delež našim rojakom pa iskreno čestitamo tako k uspehu kot k priznanju!

60-LETNICA ING. RADA LAHA

Te dni je praznoval svojo šestdesetletnico eden naših najodličnejših kmetijskih strokovnjakov, ravnatelj banovinske kmetijske šole v St. Juriju ob I. z. ing. Rado Lah. Doma iz tržaške okolice se je že pred vojno vidno uveljavil na polju povzdej tamosnjega kmetijstva, zato ča je še pred koncem vojne pridobila zase tedanja naša kmetijska družba, kjer je postal njen tajnik in pozneje ravnatelj ter urednik »Kmetovalca«.

Pozneje je bil imenovan za ravnatelja banovinske kmetijske šole v St. Juriju ob I. Z., kateri se posveča sedaj z vso mladostno navdušenostjo. — Čestitamo!

UMRL MIHAJL ANATOLJEVIĆ KURČINSKI

Dne 12. junija t. l. je umrl v Jurjevu (Tartu) profesor tamosnje univerze Mihajl Anatoljevič Kurčinski. Prej je bil profesor na petrograjski univerzi. Pokojnik je bil podpredsednik evropskih manjšinskih kongresov. Tam je bil delegat ruske manjšine iz Estonije in je zastopal tuđi ruske manjšine v drugih državah.

KULTURNA KRONIKA

Niko Bartulović

O ROMANU VIKTORA CARA EMINA »PRESJEČENI PUTI«

Nedavno je u beogradskoj »Pravici« kritičar Niko Bartulović objavio svoj članak o romanu Viktora Cara Eminina »Presječeni puti«. Na prvom mjestu iznio je pred čitajelje listu sažeti i vrlo uspješni historijati o junaku romana hrvatskom knezu Petru Kružiću bratiću Uskoka, o tvrdjavi Klisu i o toj školi borbi naših Uskoka sa Venecijom i Poljujskom. Sa tim člankom je Niko Bartulović upoznao srpsku publiku sa jednim »slavnim i gorkim osjećajkom naše historije.

Poslije toga uvoda, koji je bio vrlo potreban, osvrće se Niko Bartulović na Carev roman »Presječeni puti« i veli: — »Nije zato nikakvo čudo, što je historija Uskoka data inspiraciji tolikim našim književnicima, i što je ugledni naša istarska pripovjedača Viktor Car Emin, za gradnju svog po »Ijednog romana uzro čaš taj motiv »presječeni puteva« i herojsku borbu oko Klisa Kneza Petra Kružića, izmedju 1532 i 1537.

Kao pripovjedač Viktor Car Emin je svojom cijenjen u hrvatskim krajevima, a njegov roman, medju kojima su istina »Čiza plime«, »Usalbo vrelot«, »Pisno ognjište« itd., neobičnom toplinom slikaju socijalne prilike Istre i našeg sjevernog Primorja u doba brodarске krize, koja je nastala dolaskom parobroda. Jedan od njegovih romana »Nove borbe« izdala je takodjer Srpska Književna Zadruga. Car Emin je u posljednjim djelima svo više slao da obrađuje slavnu prošlost našeg mora i primorja, pa u tom nastojanju nije mogao da mimoiđe najslavniju mornu stranu, epopeju Klisa, senjskih Uskoka i njihove vođe Petra Kružića. Roman »Presječeni puti« koji obuhvaća 350 strana, jedno je od najboljih djela historijske beletristike koja je napisana kod nas u posljednja vrijeme i neobično aktualno djelo po atmosferi i idejama u kojima se kreće, a koje najbolje pokazuje, otkuda je naš narod... — sa koje strane go uvijek bio i podvala primaio i da na nikada nije bio dlobro o-im kad se je uzdao u se i svojoj slogu.

Najveća odlika Car Eminovog romana je u tome, što je tako živo i plastično umio da rekonstruira ambijent, mentalitet i atmosferu prvo polovice 16. vijeka, u kontrastu lica i naljica, — a to znači u ludom vrtlogu svadila i uživanja Zapadne Evrope, te u bijedi, straganjima, čestitoj prošlosti i junasti »predžaljac« to laselivno Evrope.

To je Caru Eminu i uspelo u punoj mjeri. Radnja romana se razvija i na Klisu i na Kvernaru. Car je to izveo vrlo uspješno kao Istranin i čovjek koji je na Kvernaru kod kuće. Sam Petar Kružić i pojedini predstavnici protivna struju dobro su olikani, ali roman postaje još niz odličnih stvarnih figura, kao što su Kružićev sin Franjo, pa razim stari brodograditelji, staro pustinjač, i njihove dvije kećke, Nijemca Bosolter itd. Isto što je glavno, roman je konstruiran vješto, radnja je provedena živo i dosljedno, tako da interes čitaoca raste iz poglavja u poglavje, i čita se na dušak.

I ovom prilikom, iznesoč ovu lijepu i pohvalnu recenziju g. N. Bartulovića u našem listu, mi skraćemo i opet pažnju naših čitatelja na roman Viktora Cara Eminina »Presječeni puti« i toplo im preporučamo da nabave taj historijski roman iz naše hrvatske teško prošlosti. Cijena mu je Din 40.—, a dobiva se u svim knjižarama i kod autora na Sušaku.

ŠE O GOSTOVANJU LJUBLJANSKE OPERE

»Istrja« je u zadnji številki obširno poročala o uspehu ljubljanske opere v Trstu. Oba tržaška dnevnika sta bila glede vseh treh predstäv polna hvale. Nerodno pri takratnem gostovanju pa je bilo dejstvo, da so smeli naši rojaki le v silno majhnem številu prisostvovati predstavam. In vendar je bilo povpraševanje po listih vse dni pred predstavami silno veliko in je na večer prve predstave kar mrgolelo naših ljubiteljev gledališče. Prijelali so se all priromlpeš z vseh krajev Krasia in severne Istre, da prisostvujejo takim redkim priveditvam. Toda niti eden ni mogel v gledališče in prav tako so morali ostati doma vsi, ki so že prej povpraševali po vstopnicah. Fasistična organizacija »Dopolavoro« je namučel notinja skoro vse vstopnice za vse tri predstave in je le nezmenen del pustila v prosto prodajo. In to je storila morda iz posebne ljubzni do slovanske opere in slovanskih pevcev in pevk, temveč zaradi tega, da bi tako preprečila, da bi bili Slovenci v večini v gledališču. To izhaja iz navodil, ki so jih prejeli fasistični voditelji na sestanku, ki se je vršil nekaj dni pred, in po postopnje Dopolavorističnih društev, ki so delila vstopnice. Posveeni zavestnim Italijanom so jih kar vsiljevali, največkrat celo brezplačno, dočim jih niso mogli dobiti slovnski člani ali manj zanesljivi Italijani niti po zvišanih cenah. Svoim zaupnikom so dajali tudi navodila, kako naj postopjao in kako naj se vedejo v teku predstave. Jasno je, da je spričo takega postopja bilo veliko gorčenje med našim ljudstvom pa tudi med pošteniimi Italijani, ki so hoteli v gledališče in niso mogli. Teza so je zavedla tudi oblast, zato je bilo pred gledališčem in v vežah vseh sosednjih hiš polno karabinerjev in policijskih agentov. Pa tudi v samem gledališču je mrgolelo karabinerjev, ne samo v vseh, temveč tudi v sami dvorani, po vseh hodnikih, da celo za odrom... Ko je godba zavirala fasistično himno, so se slišali klici »Duce, duce«, ki so trajali še dalje, ko je godba je intonirala našo himno. Oh začetku predstave so brčkone vrgli med poslušalce kihalne bombe, kajti prvi večer je bilo ob začetku splošno kihanje v parterju. Slovenci so bili le redko posejani in dvorani in kar jih je bilo, niso smeli sedeti drug poleg drugega.

Navdušenje v gledališču je bilo kljub dobri igri in petju neprimerno manjše kakor pred dvem leti, kajti vsak večji aplavz je bil zabranjen. Kdor se je spozabil in le nekoliko bolj navdušeno ploskal, je moral čutili trdo pest plačanil fasistov, ki so prisostvovali predstavam. Na koncu predstäv pa je še na česti prišlo do konfliktov med redkimi slovenskimi poslušalci in oboroženo silo.

Spričo takega postopanja fasističnih velikov je bila večina naših rojakov od vsega začetka zato, da naj se gostovanje sploh raiši opusti. Še bolj pa jih je zabelelo delstvo, da se je eden izmed igralcev zahvaljeval publiku za aplavz z iztegnjeno roko kakor fasisti. Ta incident je imel svoj odmev tudi že v Ljubljani, kjer je narodna mladina že onemogočila nastop tega pevca na ljubljanskem odru.

NOVI GRADJANSKI ZAKONIK

Sa 1. sprnja stuplo je na smagu novi talijanski zakonik. Bilo bi vrlo dobro da jedan naš pravnik iznese karakteristične oznake novog zakonika.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PREDLOG PODEŽELSKIM EMIGRANTSKIM DRUŠTVOM

Drugi članek v »Istri«: »Preglejte nas — preštejte nas!« — me je ojunala in čeravno se ne smatram poklicanim, da pripravim načrte za delo, vendar smatram za dolžnost, da kot emigrant dam svoje mnenje. Pisce članka vidi sicer naše napake, ali misli v svoji dobri veri, da bi se to dalo lahko izpeljati. V tem pogledu sem drugačnega mnenja in to je — da brez dobre organizacije ne gre in tudi ne bo šlo, dokler...

Res zadnji čas je, da začnemo z delom, ker velika večina naših emigrantskih otrok je za nas vsaj za sedaj izgubljena. Nazaj jih dobimo le, če se poprimemo resnega dela in le na ta način lahko verujemo v uspeh. — All (ah da ne bi bilo tega ali bi vse lažje bilo) naša podeželska društva nimajo materijala niti ne ljudi ki bi na lastno pest mogli to voditi. Lahko je delati n. pr. v Zagrebu, Ljubljani in Mariboru, kjer kar mrgoli naše intelligencije, pa še tam delajo malo ali pa nič. Kako naj pa potem delajo naša društva v Novem mestu, Jesenicah, Karlovcu itd. ki nimajo ljudi? In če se v teh društvih najdejo ljudje, ki bi bili zato — nimajo materijala. Saj ta društva nimajo materijala niti za stariše članstvo, a kamoli za mladino. Nečem tu dolžiti nikogar — vsekakor pa smo temu mrtvili v veliki meri krivi sami in naše organizacije.

Če bi pa pri zvezi imeli dober in agilni prosvetni odsek z bogatim arhivom mladinskih večini, raznih predavanj itd. in bi dajal podeželskim društvom direktive in navsote (ne bi škodile

niti velikomernim društvom) sem popolnoma prepričan, da ne bi samo ti mladinski odseki naravnost razveseljivo uspevali, temveč vsa društva sploh. Na ta način in samo na ta način bi tudi podeželska društva z lahko vladala stavo mladino. A na podeželska društva se mora ravnotako računati kot na ona v glavnih centrih, že ne še bolj.

Na enem izvzetnem kongresu omenil sam potreben, ali so predpisi zavrlni — češ da bi se morali polje drugega še s tem usvajati. Niso razumeli banas zopet ponavljam in povdarjam, dokler ne bomo imeli tega vira mladinskih iger, pesni in drugo in ne samo za mladino temveč tudi za stariše — dokler ne bodo pri tem odseku ljudi, ki bodo znali zbirati takšen materijal in dajati podeželskim društvom navsote — naša podeželska društva bodo spjala »ot drolej. Na naši inteligenciji v glavnih centrih leži, če bo zopet prijeti za delo na pravem mestu in nuditi podeželskim društvom ono — kar ta društva toliko željno pričakujejo.

V tej isti številki »Istre« — sem čital članek o »Istarski svadbi« od Antona Smareglia. Imamo mi emigranti iz Julijske Krajin kaj podobnega? In ce imamo — kje je ta? Eni bi mora oti opera, zabavljanji bi bili z izročajem — z ono malo enedejanjko.

Mislim da me vsaki podeželski emigrant razume a razumeti bodo morali to prej ali slej tudi oni v »glavnih centrih. In dokler se ne bo na »centrali« pa na sveti podobni način začelo in brvilo in seštro, vse raven. M. Fabjan.

Društvene vijesti

NOVO EMIGRANTSKO DRUŠTVO U LJUBLJANI

Ljubljana. — U subotu 17 ov. ml. održana je u prostorijama gostione »Primorje«, Medvedova ul. osnovnačka skupština novog društva Istrana u Ljubljani »Istrar. Dosada Istrani nisu imali svoga samostalnog društva u Ljubljani, nego je ostajala Istarska Obitelj. U posljednje vrijeme sve više se pomisljalo na osnutak samostalnog istarskog društva. Na ustanovnoj skupštini bila su primljena pravila, koje je odobrila kraljevska banska uprava u Ljubljani. Za predsjednika bio je izabran G. Radosević Alfonz, a u odbor došlo je nekoliko mladih koji se sigurno neće plašiti rada. Zadaća društva jest: čuvanje i širenje istarske narodne kulture to jest istarske glazbe plesa i običaja. Sakupljati ćemo istarske narodne pjesme te ih bilježiti. Ovim ćemo putem informirati našu javnost u Ljubljani, i uvijek upozoravati na Istru i na teške prilike, u kojima se ona danas nalazi.

Na skupštini bio je prisutan velik broj Istrana i prijatelja Istre, i mnogo ih se prijavilo u članstvo, tako da će u tom pogledu organizacija biti dosta jaka. Novomu društvu želimo svi Istrani u Ljubljani mnogo uspjeha u radu za našu Istru.

Opozorenje svim emigrantima u Zagrebu

- 1) Društvo »Istrar« u Zagrebu obavljat će sve emigrante u Zagrebu u sljedećem: Na izvanrednoj godišnjoj skupštini 11 lipnja o. g. raspisujemo su društvena pravila i jedanaestna ovako:
 - a) Imaćemo društva u Zagrebu, Koprivnici, Zagrebu, Karlovcu, Novom Mestu i Črnomelju zajednički izlet na Oranj radi međusobnog upoznavanja članstva.
 - b) Izdavanjem časopisa, knjiga i brošura.
 - c) gaženjem istarske i slovenske narodne pjesme, narječja istarske, itd.
- 2) Da pravila su razmijenjena na četiri ogromne refecije članstva i u skladu s osnovama na kojima radi odbor društva »Istrar« u Zagrebu. Zetja je da se na taj način pruži mogućnost najširim emigrantskim slojevima u Zagrebu, i Hrvatima i Slovencima, da sarađuju u društvu, kao i te da se i u pravilima jasno istakne ona idejna osnova na kojoj hoće emigracija u Zagrebu da radi na korist braće preko granice kao i na korist članstva.

S time u vezi pozivljemo sve one emigrante, i Hrvate i Slovence, koji nisu do sada bili članovi društva da se učlane, a oni koji su do sada kao članovi pasivno promatrati naš rad da pristupe aktivnom radu na korist naše braće i sestara s one strane granice kao i na korist cjelokupne naše emigracije.

ODBR

Izlet na Oralj

U nedjelju 9 ov. ml. priredjuju društva Zagreb, Karlovac, Novo Mesto i Črnomelj zajednički izlet na Oralj radi međusobnog upoznavanja članstva. Iz Zagreba polazi vlak u 8 sati i 50 min, pa se pozivlja svi učesnici izleta iz Zagreba da budu na Glavnom kolodvoru u 8 sati. Dolazak u Karlovac u 9 i 58, odlazak iz Karlova u 10 i 20, a dolazak na Oralj u 10 i 50.

Oranj iz torbe. Cijena izletničke karte za polazak i povratak iznosi 28 Din (dvadeset i osam dinara).

OMLADINSKA SEKCIJA - ZAGREB

NOVI DOKTORI Na zagrebačkom sveučilištu promovlirana su dva naša zemljaka i to: Viktor Snoren iz Buzeta na čast doktora medicine i Vjekoslav Tomašić iz Žrnjina na čast doktora prava. Oba nova doktora bili su plodnici istarskog interneta u Karlovcu. — Čestitamo!

DOPISNIK »LE JOURNAL«-A MORA NAPUSTITI ITALIJU Dopisnik francuskog lista »Le Journal« Robertu Guyon-u talijanska je vlada oduzela pravo boravka u Italiji, koju mora napustiti.

LADO BOŽIĆ

IDRIJSKI RUDNIK (22. junija 1580 — 22. junija 1939)

(Koncc) Felja so imela sledeca imena: Srednje (117,9 m), Glavno (140,4), Klemenovo (185,2), Abacijevo (60), Hauptmanovo (195,2), Karlovo (209,4), Barbarino (227), Frančiškovo (282,7), Florjanovo (92,6), Nadvodovo (150,9), Vodno (172,9), Jožefovo (251,6).

(Radi) odvajanja vode so leta 1792. začeli kopati Incajevci rov u 1. 1846. z istim namenom rov sv. Florjana ob Idrijci pod Klavnico.

Jaški so bili: Jožefov (325 m), Inzaghijev (228,1), sv. Barbare (229,5), sv. Terezije (231,4), Frančiškov (276), Ferdinandov (100,5). V globini 282 m je bilo železno živega srebra dolgo 430 m in je segalo v globino 10—70 m.

Iz rovov so dvigali rudo po jaških in sicer v sodih na velikem kolezu, ki so ga vrteli s pomoćjo konjev. Vodo pa so dvigali iz rudnika s pomoćjo vodnega koleasa ali črpalke v Abacijevim jašku, katero je gonila voda iz Nikove. Med leti 1870. in 1880. so jaške razširili in napravili dvigalca na parni ali tako zvane »šale«. V Jožefovim jašku so napravili tako dvigalo v času od meseca maja 1870. do meseca decembra 1872. v Terezijevem jašku od oktobra 1873. in v Barbarinem meseca avgusta 1875.

Rovi so proti ugrazanju podprli z lesom, oni pa ki so v svetu, ki se pogreza, so z-

dani. Obzidovani so jih pričeli 1. 1752. Prez rova neri 2,2 m v višino in 1,6 v širino in ima obliko ellipse.

Ker se žganje v »ogljenicah« ni obneslo so pričeli uporabljati lončene vrče, ki so jih povežili drug na drugega. Toda uspeh je bil dober samo pri onih vrčih, ki so pošli, v vseh ostalih pa so dobili samo cinobor. Okrog 1. 1530. so pričeli uporabljati metodo Jurija Agricole, sedem let pozneje pa se postavili prvo žgalnico na mestu poznješih grabel. Leta 1550. je Kinsel vpeljal nov način žganja ruda. Med rudo je namučel špancelske »alufole«, 1. 1770. pa lončane cev. Radi povećanja proizvodnje srebra je J. Leitchner vpeljal pokončeno cev, ki so jih 1. 1792. združili po dve in dve. L. 1808. so žgali v lončehih skladah. L. 1825. so pečli po-

novno zboljšali in jih združili po dve in po štiri skupaj. Tako je ostalo do 1. 1895. oziroma do 1870. To leto so prenesli žgalnice iz levega na desni breg Idrije kjer so še danes. Glowackega pečii z leta 1842. so delala še 1. 1881. Pozele so napravili visoke peči podobne plavčim. Cevi je ohlajala voda. L. 1868-69. so vpeljali 4 peči po benecanskom ozorcu. Dve so podrli 1. 1871., ostali pa 7 let pozneje.

Za štopo so vporabljali posebne pečii. Ker je žlivo srebro uhajalo skozi stene so v letih 1869. do 1876. vpeljali oklopnice železne pečii.

Pri žganju rude so potrebovali zelo veliko množino drv, ki so jih dobivali v obširnih gozdovih v okolici. Za spravljanje teh drv v Idrijo so se posluževali voda, reke in njenih pritokov, in ob njih napravljajmi Klavčev, ki so zbirale vodo. Najstarejše take klavčve so visoko v hribih blizu Vojskega. Za njih ni napravili klavčve v Zali, ki so jih imenovali tudi Smrečje klavčve, ker so bile iz lesa. Kedaj so nastale ne vemo. Leta 1635. govori neka listina o popravilu teh klavč. Radi napredovanja rudnika je nanašala tudi potreba po lesu. Zato je dobil rudnik veliko gozda od gosposke v Tolminu in v Sv. Križu, v skupni površini 13.857 jolhov. Popravili so stare in gradili nove klavčve. One na Idrijci so 1. 1767. popravili in obdali z zidom, prav tako so obdajali tudi one v Zali. 1. 1750. so napravili klavčve tudi na Belci. Čisto na koncu mjeđe doline na pomožne Putilhove klavčve. L. 1812. so napravili kamenite klavčve tudi v Oviškaju v gornjem koncu kanameljske doline.

Isradnik: ERNEST RADEVIĆ — Odgovorno urednik: IVAN ŠTARŠ Žrnjinski ul. 48. III kat. — Vlasnik i izdavač: Konzorzi »Istrar«. Marsova ul. 28. II. Sprt kolektiva 87-88. Tiskar: Jugo-slovenska Tiskarna d. d. Zagreb Maslinska ul. 22. — Za distarko odgovaraju: Društvo Poljanovci Zagreb. Tisak 0131. »Istrar« tiskar svakog tjedna u otkaz. — Svjetlo: čekotraž načuna » 3.89. — Pretplatni: za ojeđu godinu 48 d. za pola godine 24 d. za deseteročetvrtko, na Ameriku 3 dolara za godinu. — Otkaz se računa na sjednik. — Raskopit se ne traćuju.